

Kari Storrviksæter

Nedskriverens navn	Gunnar Rudie
Adresse	Dovre
Fødselsår	1930
Fødested	Dovre

Er det egne opplevelser som skildres? Nei

Fortellerens navn	Kari Storrviksæter
Adresse	Vågåmo, Vågå gamle hjem
Fødselsår	1878
Fødested	Tessanden i Vågå

Far het Sjugurd Storrviksæter og var født og oppvokset på et husmannsbruk som het Kveen. Foreldrene het Knut og Brit.

Mor het Mari, født på husmannsbruket Øyhusom. Moren het Ragnhild, men farens navn husker jeg ikke. Heller ikke husker jeg mine foreldres fødselsår.

Da far og mor giftet seg, flyttet de til Storrviksæter, en seter under Sygard Storrvik. Det hadde ikke levd fastboende folk der før.

Opprinnelig har vi vært 12 søsken, men tre døde allerede i oppvekstårene. De 9 gjenlevende var Ragnhild, Rannei, Hans, jeg, Mari, Olea, Ola (største), Hanna og Ola (minste). Hans og Ola (største) dro til Amerika og Mari ble gift i Fåberg. Alle de andre ble boende i Vågå. Mor, far og vi barna utgjorde hele huslyden.

Hvor stor jordveien i Storrviksæter var, skal jeg ikke kunne si. Den bestod imidlertid av en stor seterløkke der en utelukkende kunne avle høy.

Av husdyr fødte vi 2 eller 3 kyr, 3-4 sauer og en gris. Hver høst sanket vi en masse fjellmose og når snøen smeltet om vårene plukket vi hestlyng i store sekker. For vi avlet ikke tilstrekkelig med høy til at besetningen kunne føres bare med det.

Vi fikk en del ved til utvisning i bygdealmeningen. Ellers gikk vi og ”rusket” ved i skogen hvor det falt seg. Kuene ble sluppet fritt i traktene omkring bruket.

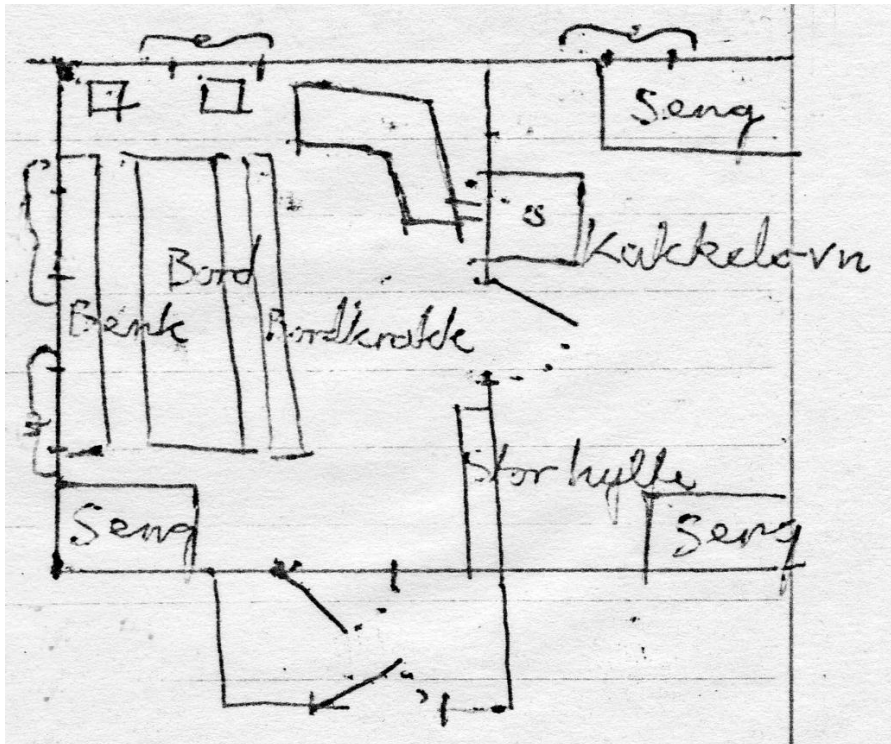
Husbonden eide husene på Storrviksæter, men vedlikeholdsplikten påhvilte far.

Av uthus fantes der en stor, lang stall, to-etasjes låve, fjøs og småkrøtterfjøs. Alle hus var tømrede.

Stallen hadde mange bønder del i. Storrviksæter var nemlig hvilested mellom Vågå og Randsverk. Vinterstid var det mye skogskjøring fra almenningen inne ved Randsverk, og stundom kunne 50 hester og kjørekarer på én dag raste på Storrviksæter.

Min bror Ola (minste) kjøpte bruket, men han har nå solgt det igjen. De gamle husene er nå borte.

Stuen var god, bygget av stort, fint tømmer. Den hadde en grunnflate på minst (8 x 5)m², og den var delt i to rom: Stugu og kleva.

Foran inngangsdøren var det sval.

Peisen stod i stuguen – i hjørnet rett imot inngangsdøren. I klevaen fantes en stor kakkellovn av kleber.

Stuen hadde ikke himling. I stuguen fantes tre vinduer plassert som på fig., i klevaen et lite med bare tre ruter.

Møblementet var ytterst sparsomt. I stuguen en seng, bord med benk og ”bordskrakk”, et par storer og en stor hylle til oppbevaring av tallerkener, kaffekopper o. l. Mor solgte nemlig kaffe til skogskjørerene som kom innom for å hvile, så hun hadde mye dekketøy. (Prisen pr. Kopp kaffe var 7 øre i min barndom).

I klevaen var det ikke annet innbo en to senger og et par stoler.

Mor var flink til å vaske, og de umalte veggene og gulvene lyste av renhet. Veggene var prydet med slektsfotografier, og i vinduene stod fine potteblomster.

Av kokekar fantes alminnelige malmgryter, en stekepanne, to store kaffekjeler av blikk og to små av kobber. Alle sorter dekketøy fantes i mengde, så som tallerkener, kaffekopper og fat.

Skjeene kunne være av tre eller metall, og knivene enten krabbugods eller hjemmesmidde saker. Gafler fantes i huset, men var sjelden i bruk.

Vi hadde som oftest lite mat, men jeg kan likevel ikke si at vi slet ille. Far arbeidet på husbondsgården for å få tak i noe mat (helst mel), og så bar han varene på ryggen den lange veien hjem. Hvordan prisene ble beregnet, vet jeg sannelig ikke.

Måltidene ble holdt noenlunde regelmessig. Til ”morgåverd” spiste vi smør, ”skjørøst” og flatbrød, og til dugurds var det alltid graut og melk. Middagsmaten (non) bestod enten av lapskaus, grynsodd, sild eller ”blandasmør”, og til kvelds spiste vi enten graut eller poteter. Kostholdet på Storrvik var langt bedre.

Mor spant og strikket, og hun vevde alt det tøyet vi trengte til klær – både lerret og vadmél. Som oftest eide vi litt bedre klær til helgebruk. Dette gjaldt både barn og voksne. Vi måtte nøyes ----. Bortsett fra noen strikkede sjal eide vi ikke yttertøy. Jeg husker at vi ofte var dårlig kledt på skolen. Vi fikk aldri avlagte klær fra andre familier.

Med sengeklær var det også smått stell: Stridyner fylt med høy og skinnfeller utgjorde det vesentlige utstyret.

Jeg kan ikke huske at vår familie noensinne mottok økonomisk støtte utenfra.

Som avgift for bruket skulle far svare verten 2/3 av den høyavlingen han fikk. Han hadde ikke pliktarbeide på husbondsgården, men arbeidet likevel mye der, både i onnene og som skogsarbeider om vinteren. Daglønnen vekslet visstnok med årstidene, uten at jeg kan si noe nærmere om størrelsen. I 13 vintre lå far på seteren med husbondens buskap under den såkalte ”vinterlego”.

Da avstanden fra Storrviksæter til husbondsgården var svært lang, måtte far bo hos husbonden når han arbeidet for denne. Kosten fikk han også alltid på gården.

Da hele vår jordvei bare bestod av en seterløkke der jorden aldri ble vendt, hadde ikke far noe videre å gjøre hjemme bortsett fra slåttonnen. Da tok han seg all den tid han trengte til å få høyavlingen berget i hus.

Ellers var far tømmermann, og dette erverv var sikkert like viktig for ham som bruket. Han tok alt det tømmermannsarbeidet han kunne få i sine nærmeste omgivelser, og stundom dro han også temmelig langt av gårde på husbygging. Men jeg kan ikke huske at han arbeidet utenfor hjembygden. Tømmermannsarbeidet gav far litt kontanter mellom fingrene, og det var bedre betalt enn vanlig gårdsarbeide.

Mor arbeidet aldri for husbonden; for hun hadde jo den store barneflokket å ta seg av, og husbondsgården lå dessuten så langt av lei at hun knapt kunne rekke tur og tilbaketur på samme dag dersom hun skulle ha alminnelig arbeidsdag. Imidlertid tjente hun som sagt noen skillinger på kaffesalg.

Far fikk sin lønn hos husbonden vesentlig i matvarer (mel, poteter). Oppgjør ble ikke gitt til bestemte tider av året. Far måtte selv be husbonden om matvarer når han hadde behov for slike.

Noen skriftlig kontrakt med husbonden hadde far ikke. Men han satt på bruket på livstid, og mor kunne bli boende der dersom hun skulle bli enke.

Vår familie ble bedt i alle brylluper og gravøl som holdtes på husbondsgården, og husbondsfamilien var alltid representert i vårt hjem ved slike anledninger. Vi var ellers med i belaget, men barna fikk nesten aldri være med i ”lag”. Klesproblemet var den vesentligste årsaken til dette.

Husbonden spanderte alltid slåttgraut og skurdgraut på arbeidsfolket sitt, men ut over dette holdt han ingen sammenkomster for husmenn og tjenere. Likevel vet jeg at når noen av oss hjemme kom til gårds, manglet det ikke på gjestfri mottagelse.

Standsforskjellen på Vågå må sies å ha vært meget stor. (Kilden er imidlertid svært diskre og ønsker ikke å gi noen eksempler til belysning av forholdet.)

Jeg har gått i todelt, syvårig folkeskole. Lærerpersonalet var Kari Stampen fra Sel og Sigurd Eindbu (den senere berømte astronomen) fra Lesjaskog, begge to flinke folk. Skoleveien var én mil, så det ble alltid sent før jeg kom hjem fra skolen om kvelden. Alt skolemateriell – eller i hvert fall det vesentligste av dette – måtte elevene holde seg selv. Mange eide ikke bøker og måtte greie seg med å lese i andres.

De dagene jeg var fri fra skolen, hjalp jeg til hjemme med å være ”bånfost” (barnepike). Lek ble det sjelden eller aldri tid til for mitt vedkommende. Sommerstid passet jeg barn på Storrвик. Lønnen var kosten og litt klær og penger. Disse pengene kunne jeg disponere selv dersom jeg ville, men det ble ofte eller oftest til at mor fikk dem. Maten var meget god. Til ”mårgåverd” fikk vi melkevellling, flatbrød, smør og brun og hvit ost. Middagsmaten bestod ofte av spekemat med flatbrødsoll eller ”svin-pølse” (en sort kokt kjøttpølse med fleskestrimler i).

Det var imidlertid ikke på Storrвик, men i Randsverk jeg først tjente som ”bånfost”. Dette var vinteren før jeg begynte på skolen – og det første arbeidet jeg hadde utenfor hjemmet. Bortsett fra kosten fikk jeg bare noen klesplagg som lønn, men hjemme var det mange munner å mette, så en så seg stor monn i å kunne spise borte.

Til konfirmasjonen fikk jeg ny kjole som jeg selv hadde tjent meg.

Vinteren etter konfirmasjonen tjente jeg som underbudeie på Kvarberg. Både overbudeie og jeg hadde sengeplassen vår i en krok i fjøset. Når det bare var tørt omkring oss, likte vi godt å ligge i fjøset. Der kunne vi ha det mye friere enn om vi skulle sove inne i våningshuset. Hva jeg hadde til lønn, husker jeg ikke nå lenger.

De føldende fem år tjente som ”stugujente” (innejente) på Storrвик, og senere har jeg tjent på forskjellige gårder. På mine eldre dager begynte jeg å dra rundt fra gård til gård på bakst, og jeg kunne da være ukevis på hvert sted. Jeg har alltid fått god betaling for dette arbeidet.

(Kilden vil helst ikke uttale som om arbeidsforhold, lønn osv).

De kjæreste fornøyer i ungdomsårene var tiøres ”kaffelag” med dans som ble holdt rundt omkring i husmannsstuene. Det var fritt for alle å gå på disse dansemoroene. Dessuten fikk tjenestefolkene av og til lov til å holde baller for innbudne gjester på husbondsgården – særlig ut på vårparten. På den tid av året gjaldt det nemlig for husbonden å stille seg godt med tjenerne dersom han ønsket å få leid dem igjen til neste år.

Spesielle interesser kan jeg knapt si at jeg noensinne har hatt. Men jeg ønsket lenge at jeg kunne komme inn i Frelsesarméen, selv om jeg ikke gjorde noe positivt forsøk i den retning.

Den eneste forening jeg kan huske å ha vært medlem av er en lokal arbeiderkvinneforening.

Jeg er ugift, og jeg har nå i flere år bodd på Vågå gamlehjem.